

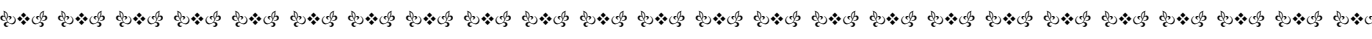
תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחינושים, דיונים ובידורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסכת

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה כמערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 130
פרשת בא
ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה. תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

שְׁלַח - השי"ן בפתח, והלמ"ד בדגש, והוא לשון ציווי של גירוש. והקורא שְׁלַח בקמץ ורפה^ה, משנה משמעות ללשון שליחות בעבר^ה. וכן הוא להלן.

י' ד': **הַנְּוִי** - יש אומרים שהנו"ן הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח^ו.

י' ה': **אֶתְעִין** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אין באל"ף^ו. וכן הוא להלן.

אֶתְכַלְהֶעָץ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶתְכַלְהֶעָץ.

י' ו': **בְּתִי, וּבְתִי, וּבְתִי** - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק^ה. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות **הַבְּתִים. מִבְּתִיכֶם. בְּבְתִיכֶם. בְּתִיכֶם. בְּתִינֶנּוּ.**

וּבְתִי כְּלִמְצֵרִים - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וּבְתִי כְּלִמְצֵרִים.

עַל־הָאֲדָמָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים עַל־הָאֲדָמָה.

י' ז': **עֲדַמְתִּי יְהִיָּה** - בפשטא קדמא.

יְהִיָּה - יש לבטא את הה"א בשווא נח^ו. ולא להבליעה ולקרוא יְיָה, או לקרוא יְהִיָּה בחיריק הה"א. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות: **נְהִיָּתָה. מְהִיָּת. לְהִתְמַהֲמָה. תְּהִיָּה.**

^ה כתבו המדקדקים (עין רשב"ם בראשית י"ט י"ג, ל"ח י"ז, מ"ה כ"ה. אבן עזרא בראשית ג' ג') שבלשון שילוח יש משקל קל וכבד. הקל הוא לשון שליחות, והכבד הוא לשון שילוח וגירוש.

^ו משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת נח תשע"ו הערה ב'.

^ז כתב בשו"ע (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב) שאין למנות כשליח ציבור מי שקורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף.

ובמשנה ברורה שם (סקל"ו) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

וכתב בערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח'), שאע"פ שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, בכל זאת בקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה. וכל זה במקום שלא משתנה המשמעות, אך במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות, ראוי מאד להקפיד ולדקדק להגות כראוי.

^ח ענין זה מבואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

^ט והוא נהגה כמו מפיך ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: 'עֲמָה', 'אֲתָה', וכדומה.

דיוקים ודקדוקים

י' א': **אֶל־פְּרָעָה** - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא פֶּרה. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית^א. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: **הַתְּעַלְלִיתִי. לְרֵאת. הַנְּשָׂאֶרְתָּ. בְּנִעְרֵינוּ. הַשְּׂאִיר. וּבְעֵשֶׂב. וּלְאֶהָרֶן. וְשָׂאֵר. וְיָהִי. וְיִשְׁאֲלוּ. וּבְעֵינֵי. כְּסֹאוֹ. יִמְעַט. שְׂבַעַת. צְבָאוֹתֵיכֶם. וּבְאֶזְרָח. מִשְׁאֲרֵתֶם. וְיִשְׁאֲלוּ. וְיִשְׁאֲלוּם. וְיִסְעוּ. צְבָאוֹת. צְבָאתֶם. יִשְׁאֲלֶךָ.**

הַכְּבֹדְתִי - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע^ב, למרות הקושי^ב. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא הַכְּבֹדְתִי. או לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרוא הַכְּבֹד תִי. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלוקה לשתי תיבות, עדיף לקוראה בשווא נע. וכן הוא להלן י"ג ה': **וְעַבְדְּתָּ. ולהלן י"ג ח': וְהַגְדְּתָּ.**

י' ב': **וְאֶת־אֲתָתִי** - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא וְאֶת־תִּתִי^א.

וְיִדְעֻתֶם - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא וְיִדְתֶם, או לקרוא וְיִדְעֻתֶם בפתח העי"ן. וכן הוא להלן י"ז: **וְהַעֲתִירוּ. ולהלן י"ח: וְיַעֲתֵר. ולהלן י"ב כ"ב: וְהַעֲבֹתֶם.**

י' ג': **אֶל־פְּרָעָה** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל פְּרָעָה.

^א מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מלך במקום מלאך, שמון במקום שמעון, וינג במקום וינהג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה דיגש).

^ב ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^ג הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ה).

^ד לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

י' ט': **פִּי חַגְיִי** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים פִּיחַג יי.

י' י': **יְהִי כֵן יְיָ עִמָּכֶם** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים יְהִי כֵן יְיָ עִמָּכֶם.

רָעָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רָעָה באל"ף*.

י' י"א: **וַיִּגְרַשׁ** - הטעם מלעיל בגימ"ל.

מָאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מַת. וכן הוא להלן.

י' י"ב: **וַיַּעַל** - הוי"ו בשווא נע. ואין לקרוא וַיַּעַל בפתח.

וַיֵּאכַל - הוי"ו בשווא נע. ואין לקרוא וַיֵּאכַל בפתח.

י' י"ד: **לֹא־הָיָה** - הטעם מלעיל בה"א'.

לֹא יְהִי־הֵן - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לֹא־יְהִי־הֵן.

י' ט"ז: **וְלֹא־הָרָן** - הוי"ו במתג, והלמ"ד בשווא נח*.

י' י"ז: **וַעֲתָה** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וַאֲתָה באל"ף*.

רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה.

י' כ"א: **וַיְהִי** - הטעם מלעיל בוי"ו*.

י' כ"ג: **לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיתב 'מתחתיו', שהוא ניגון מפסיק יותר מהרביע שבתיתב 'אֶת אָחִיו', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק לא קמו אִישׁ מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים, ולא מפורש כמה ימים לא ראו אִישׁ אֶת אָחִיו, בעוד שפירושו שגם לא ראו אִישׁ אֶת אָחִיו וגם לא קמו אִישׁ מִתַּחַתָּיו במשך שְׁלֹשֶׁת יָמִים*.

וְלִקְלִבְנֵי - הוי"ו במתג, והלמ"ד בשווא נח*.

הָיָה - הטעם מלעיל בה"א*.

לְשֹׁלֶחַם - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

י' כ"ח: **הַשְּׂמֶרֶץ לְךָ** - הטעם מלעיל בשי"ן, והמ"ם בסגול. ויתכן שאם קרא הַשְּׂמֶרֶץ מלרע נחשב לשינוי משמעות*.

י"א ז': **לֹא יַחַרְצֵן־לָבֵב** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לֹא־יַחַרְצֵן לָבֵב.

וְעַד־בְּהֶמָּה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְעַד בְּהֶמָּה.

י"א ח': **וְאַחֲרֵי־כֵן אֲצַא** - יש להקפיד להפריד בין הדבקים, שלא ישמע שקורא וְאַחֲרֵי כֵן נִצָּא*.

בְּחָרֵי־אָף - יש אומרים שהבי"ת בקמץ קטן^{טו}, ויש אומרים

הטעם מלעיל משום שתיבת 'לְךָ' כתובה אחר תיבת 'הַשְּׂמֶרֶץ', ולכן הטעם נסוג אחור (ואכן כך כתב המלבי"ם בישיעה שם).

אך באמת לא יתכן לומר כן, שאע"פ שברוב המקומות אכן כתוב הצירוף 'הַשְּׂמֶרֶץ לְךָ', ובזה אפשר לומר שהטעם נסוג אחור, תיבת 'השמר' מוטעמת מלעיל גם במקומות בהם לא יתכן שהטעם נסוג אחור (כגון: הַשְּׂמֶרֶץ מִפְּנֵי שְׁמוֹת כ"ג כ"א), הַשְּׂמֶרֶץ מִעֲבָר (מלבי"ם ב' ו' ט'), שלא יתכן נסוג אחור משום שהתיבה שאחריה אינה מוטעמת בראשה), ומוכח שמשפט תיבת 'השמר' להיות מוטעמת מלעיל.

ובפירושו תיבת 'השמר' שבישיעה המוטעמת מלרע, נחלקו המפרשים, רבינו סעדיה גאון פירש שהוא מלשון שמירה, כשאר 'השמר' שבמקרא, אך דונש בתשובותיו לרס"ג (השובה קכ"א) השיג עליו, שאיך יאמר 'אל תירא' אחר שאמר 'השמר', והוא כמו לומר 'תירא' ואח"כ 'אל תירא', ולכן כתב שהוא מלשון שמרים, כלומר שקוט על שמרין, והראיה, שהמילה מוטעמת מלרע שלא כדרך המקרא.

והאבן עזרא בשפת יתר (סימן צ"ג) כתב על דברי דונש שזמה שהמילה מלרע אין להוכיח שפירושה שונה, כי מנהג הנפעל להיות פעם מלעיל ופעם מלרע, ואין משפט לשון הקודש לעשות הפרש בטעמים אלא בשמות, ודברי דונש רחוקים מאד, עכ"ל. אך בפירושו (בראשית כ"ד ו') כתב וז"ל: כל 'השמר' מלעיל מלשון שמירה, ואשר מלרע לשון שמרים, כמו 'הַשְּׂמֶרֶץ וְהַשְּׂקֵט', כטעם 'שֶׁקֶט הוא אֶל שְׂמֶרְיוֹ' (דמיה מ"ח י"א), עכ"ל. ונראה שחזר בו ממה שכתב בשפת יתר. ורד"ק (ישעיה ז' ד': שרשים שרש שמר) פירש ג"כ כדונש שמלרע הוא לשון שמרים, אך הביא שרס"ג פירש שהוא לשון שמירה, וכן תרגם יונתן, שהלא בכל מקום תרגם 'אסתמר', ולא חילק בין מלעיל למלרע.

והעולה מכל זה, שהקורא 'השמר' מלרע במקום מלעיל, לדונש רד"ק ואב"ע בפירושו יש בזה שינוי משמעות, ולרס"ג ואב"ע בשפת יתר אין בזה שינוי משמעות, וכן נראה מתרגום יונתן.

^{טו} הכלל הוא שאותיות השימוש ב' ו' כ' ל' שאינן מיודעות מנוקדות בשווא, כגון: 'בְּרוּחַ', 'וְרוּחַ', 'פְּרוּחַ', 'לְחֹשֶׁךְ' (למעט וי"ו השימוש לפני אותיות בומ"פ שמנוקדת בשווא, כגון: 'וּבְנִימֵי', 'וּפְרִיעָה').

וכאשר המילה מתחילה בשווא נע, או בשווא מורכב שדינו כשווא נע, ישתנה ניקוד אות השימוש משום שאין מילה יכולה לפתוח בשני שוואים. והכלל הוא שלפני שווא פשוט ינוקדו אותיות בכ"ל בחיריק ואות וי"ו בשוורק, כגון: 'בְּשֵׁנִי', 'וְשֵׁנִי', 'כְּשֵׁנִי', 'לְשֵׁנִי'. ולפני שווא מורכב, אות השימוש תנוקד כניקוד הבא עם השווא שאחריה,

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב ש'מפיק' הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת 'מפיק' פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ולא כמו בתיבה 'פְּדָהצור' (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון תיבת יקנה), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גנובה ובמפיק יחד, כגון: גְּבִיָּה, יִצְיָה, ואם היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וממילא היות שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון המפיק שבסוף תיבה משווא לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לינגרד שמנוקד: בְּהֶשְׂמָה (ויקרא כ"ו מ"ג), פְּדָהֶאֱל (במדבר ל"ד כ"ח), יִהְיֶה־פְּנֵנו (שם ל"ה ב'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פְּדָהֶאֱל. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד בְּהֶשְׂמָה עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

* משום נסוג אחור. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

** ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ח'.

^{יב} רש"י מבאר ע"פ המדרש שהיו ששה ימי חשך, שלשה ימי חשך ראשונים היו של אפילה בלבד, ושלשה אחרונים חשך שלא קמו איש מתחתיו, והפסוקים נקראים כך: ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים לא ראו איש את אחיו, וקאי על שלושת הימים הראשונים, ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים, וקאי על שלושת הימים האחרונים. אך ע"פ פשוטו של מקרא, וכמו שפירשו טעמי המקרא, היו שלשה ימי חשך בלבד, שהרי לא ראו ולא קמו שניהם מתייחסים לאותם שלושת ימים.

^{יג} ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה י"ד.

^{יד} כל תיבת 'השמר' שבמקרא מוטעמת מלעיל והמ"ם בסגול, פרט לפעם אחת שמוטעמת מלרע והמ"ם בצירי (בישיעה ז' ד': הַשְּׂמֶרֶץ וְהַשְּׂקֵט אֶל־תִּירָא). וניתן היה לומר שמשפט התיבה להיות מוטעמת בכל מקום מלרע, אלא שבשאר המקומות

ס"י סט"ט, א"ב א"ג א"ו א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רו"ה, גינצבורג^כ, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן אשר ובן נפתלי^{כז}. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בקדמא – בכתבי היד: ס"ה ס"ח ס"ט ס"י ס"ב ס"ג ס"ד ס"ט, א"א א"ד א"ה א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס.

י"ב ו': **וְהִיתָה** / (וְהִיתָה)

הה"א במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים^ל.

הה"א במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ב ה': **שְׁה תָמִים** / (שְׁה תָמִים)

במרכא – בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ט ס"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{לז}. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בדרגא – בכתב יד: ס"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ.

י"ב ז': **וְתַנְנוּ** / (וְתַנְנוּ)

הה"א במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים^ל.

הה"א במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ב ט"ו: **שְׁאָר** / (שְׁאָר)

השי"ן דגושה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו, ס"ב ס"ג ס"ד ס"י ס"יא ס"י"ד ס"ז ס"ח, א"ג א"ה א"י. ~ ובדפוסים: רו"ה, גינצבורג^כ, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא^{כז}.

השי"ן רפה – בכתבי היד: ט"א ס"ב, ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ב ס"ג, א"א א"ז א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, קסוטו.

י"ב כ"ב: **בְּדָם אֲשֶׁר־בְּסָף** / (בְּדָם אֲשֶׁר־בְּסָף)

הסמ"ך בפתח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ט ס"ז, א"ב א"ד א"ז א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{לז}.

הסמ"ך בקמץ – בכתבי היד: ס"ב ס"ט, א"א א"ג א"ה א"ט. ~ ובדפוס: לטריס.

י"ב ל"ז: **לְבָד** / (לְבָד)

הבי"ת בפתח – בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ט ס"ז, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

הבי"ת בקמץ – בכתב יד: ס"ז. ~ וכן כתבו במכלל יופי ובמנחת כליל^ל.

אך באמת אין מקור נאמן כלל להטעמה זו, וההטעמה במק"ג בדרגא היא כנראה פרי שיבוש ואין לה זכר משמעותי בכתבי היד, ופסוק זה אכן אינו מוזכר בקדמונים שהביאו את היוצאים מן הכלל, וכבר כתב רו"ה (שום שכל בראשית י"ב כ"ב, ושם י"ח י"ח) שטעה רו"ה בזה שכלל את הפסוק 'שְׁה תָמִים' בין היוצאים מן הכלל המוטעמים בדרגא.

^{כז} ובגליון ציין שבספר יריחו מנוקד 'שְׁאָר' בשי"ן דגושה.

^{כז} בעין הקורא כתב שהשי"ן דגושה בכל ספרי ספרד, וכן 'קומו סְעו', 'קומו צְאו'.

וכתב שם רו"ה, שהטעם לזה הוא משום שאותיות השריקה (סצר"ש) מבליעות את השווא, ובפרט כשאחריהן באה אות גרונית, ולכן הן דגושות כדי להבהיר היטב.

^{לז} וכתב ייבין (כתר אר"צ ניקודו וטעמיו עמ' 57) על עדות זו, שמסתבר יותר שבכתר ארם צובה השי"ן בתיבת 'שְׁאָר' היתה דגושה, אלא שדגש זה לא היה ניכר כראוי, שהלא בשאר כתבי היד הטברנים השי"ן דגושה. ואכן בתנ"ך ברויאר הדפיס 'שְׁאָר' בשי"ן דגושה ע"פ כתבי היד הקרובים לכתר.

^{לז} לה בספר המסורה הקדום אכלה ואכלה (ספ"ק 21) מובאת רשימת מסורה של מילים המנוקדות רק פעם אחת במקרא בקמץ, וביניהם נמנית תיבת 'בְּסָף' בפסוק 'וְלִקְחָתֶם אֲגָדָת וגו', תניינא דפסוק. כלומר שתיבת 'בְּסָף' השניה בפסוק, היא היחידה במקרא המנוקדת בקמץ, ומוכח שתיבת 'בְּסָף' הראשונה בפסוק מנוקדת בפתח.

עוד נמסר במסורה (הובאה ע"י רד"ק במכלל קפ"ב ע"ב, ובדקדוקי הטעמים ספ"ק 72, ובספר המסורה ח"ג עמ' 42), שכל תיבות 'סָף' 'הסָף' 'בְּסָף' מנוקדות לעולם בפתח, ואף באתנחתא וסוף פסוק (כגון: שופטים י"ט כ"ג, מלכים ב' כ"ה י"ח, ירמיה ל"ה ד', נ"ב כ"ה, אסתר ו' ב'), פרט ל'מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסָף' שהוא קמוץ באתנחתא. וגם מזה מוכח שתיבת 'בְּסָף' הראשונה בפסוק מנוקדת בפתח.

ונראה שמקור השיבוש לנקד כאן 'בְּדָם אֲשֶׁר בְּסָף' בקמץ, הגיע משיבוש בדברי המסורה במק"ג, שנמסר שם (בראשית מ"ב כ"ה) על ז' פסוקים בתורה בהם הטעם סגול גרם לפתח להפוך לקמץ, וכן נמסר שם (ויקרא ב' י"ג) על כ"ב פסוקים במקרא כולו בהם הטעם סגול גרם לפתח להפוך לקמץ, ובין ז' הפסוקים בתורה נמנה הפסוק 'מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסָף', ולכן היו שניקדו בפסוקנו 'בְּדָם אֲשֶׁר בְּסָף' בקמץ בעקבות דברי מסורה זו.

אך באמת יש שיבוש בדברי מסורה זו, והראיה, שבמסורה המונה את כ"ב הפסוקים במקרא כולו בהם הטעם סגול גרם לפתח להפוך לקמץ לא נמנה פסוק זה. ואכן כבר כתבו בתיקון סופרים ובמנורת שלמה ובמסורת הקריאה שיש להגיה ולמחוק פסוק זה מן המסורה, ובפסוק זה אכן מנוקד 'בְּדָם אֲשֶׁר בְּסָף' בפתח.

^{לז} במכלל יופי הוכיח שהבי"ת בקמץ מהמסורה (מק"ג שמות כ"ו ט'. הובאה ע"י רד"ק במכלל קפ"ב ע"א, ובדקדוקי הטעמים ספ"ק 72) המוסרת שכל תיבת 'לְבָד' בספר שמות ותרי

^{כח} ובגליון ציין שיש נוסח אחר שלבן אשר מוטעם לְכוּ נָא בקדמא.

^{כט} כן הוא בספר החילופים מישאל. ובלישנא אחרנא שבספר המסורה (עמ' תקע"ד). אך בנוסח הראשון שבספר המסורה הוא חילוף בין בן אשר לבן נפתלי, שבו אשר מטעים לְכוּ־נָא במקף, ובן נפתלי מטעים לְכוּ נָא בקדמא.

^ל ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יוא מרכא במקום הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, ספ"ק 20. רבינו תם, שיר אלוקים לי מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. ר' משה הנקד, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מודקדקים).

ובכתבי היד אכן מוטעם במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת בחומשים שהדפיס הטעים בדרך כלל במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

לענין מעשה, כיון שכלל זה ברור ומוסכם, ואף בכתבי היד הטעימו כן, ומקור ההטעמה במתג בטעות בלבד, אין ספק שיש להטעים במרכא ולא במתג. ואכן בתנ"ך ברויאר הדפיס בכל מקומות אלו במרכא ולא במתג.

^{לא} אלו הם כללי משרתי התביר: כאשר יש שתי הברות או יותר בין ההברה המוטעמת במשרת התביר, להברה המוטעמת בתביר, המשרת יהיה דרגא (כגון: וַיִּתֵּן אֹתָם), וכאשר יש ביניהם פחות משתי הברות, המשרת יהיה מרכא (כגון: וַיִּתֵּן אֹתָם), ושואו נע נחשב כהברה לענין זה (כגון: וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ).

ולכלל זה יש כמה יוצאים מן הכלל שנמנו במסורה (במק"ג פרשת משפטים, ובדקדוקי הטעמים ספ"ק 19), ובספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, ובדרכי הניקוד והנגינות לר' משה הנקד (שער הנגינות, טעם תביר), ובספר עט סופר לרד"ק (דף ל' ע"ב), ובשאר ספרי הראשונים העוסקים בכללי הטעמים שבהם המשרת מוטעם בדרגא אע"פ שיש רק הברה אחת בין המשרת לתביר. ובפסוקנו יש רק הברה אחת בין המשרת לתביר, וכיון שפסוק זה אינו נמנה במסורה בין היוצאים מן הכלל, מוכח שמוטעם כאן 'שְׁה תָמִים' במרכא ולא 'שְׁה תָמִים' בדרגא.

ורד"ק בהביאו כלל זה (עט סופר ל' ע"ב) הביא כמה דוגמאות שבהם המשרת הוא מרכא כיון שאין ביניהם שתי הברות, וביניהם אף הביא להדיא את הפסוק 'שְׁה תָמִים' שבו מוטעם במרכא כיון שאין שתי הברות בין המשרת לתביר.

אך בעקבות שבמק"ג הודפס כאן 'שְׁה תָמִים' בדרגא, והמסורה במק"ג (שמות כ"ב ל"ה) המונה את היוצאים מן הכלל אינה מתוקנת וצריכה הגהה (שהיא סותרת מסורת אחרת, כגון במק"ג ויקרא י"א י"ב), היו שהגיהו והוסיפו למסורה זו גם את הפסוק 'שְׁה תָמִים' בו מוטעם בדרגא, ע"פ ההטעמה במק"ג, כן הוסיף רו"ה (שערי זמרה שער ד' פתח ח'), והמבין חידות (שמות כ"ב ל"ה), ואהל משה (שער הטעמים אות ר"ע), ובעקבותיהם נקט כך גם רש"ד בתיקון סופרים. וממילא נפוץ נוסח הדרגא כאן בדפוסים רבים.

י"ב מ"א: א: יצאו / יצאו

הה"א במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים*.
הה"א במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

י"ב מ"ו: לא תשברו / (לא תשברו)

במרכא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו
ס"ז ס"ח ס"י ס"א ס"ב ס"ד ס"ט ס"י, א"א א"ב א"ד א"ה א"ו א"ח א"ט
א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא.
~ וכן כתב אור תורה.

במקף – בכתבי היד: ס"ה ס"ט ס"י ס"ג ס"ז, א"ג א"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג,
לטריס, גינצבורג.

דמשכנא קמץ, וכן נמסר במק"ג במקום אחר (שופטים ד' ה') שכל לבד דמשכנא
ודמספד דתרי עשר קמץ, וזהו נוסח המסורה הנכון. וממילא אין הוכחה
מהמסורה שכאן מנוקד בקמץ, משום שהמסורה לא עסקה בכל תיבות 'לבד'
שבספר שמות, אלא רק באלו שבפרשת המשכן.

עשר מנוקדת בקמץ, ובשאר התנ"ך מנוקדת בפתח (כשאינה מוטעמת באתנחתא או
בסוף פסוק), חוץ ממקום אחד שהיא מנוקדת בקמץ. ומשמע ממסורה זו שגם
כאן מנוקד 'לָבֵד' בקמץ. ובמנחת כליל הביא את דבריו, ובעקבותיהם נמשכו
כמה דפוסים והדפיסו 'לָבֵד' בקמץ.
אך כבר כתב רוו"ה על דבריו שבעין הקורא (בפרשת תרומה) כתב 'כל לבד